

OVER DE ZUIDERWATERLINIE

Dwars door Zuid-Nederland loopt de Zuiderwaterlinie, de oudste, langste en meest gebruikte waterlinie van Nederland. Een ingenieus verdedigingssysteem van vestingsteden, forten, schansen, dijken en sluisen, in de zeventiende eeuw ontworpen door Menno van Coehoorn. Door op strategische punten sluisen te sluiten konden de machthebbers grote delen van het land onder water zetten om Holland te beschermen tegen vijandelijke invallen.

De Zuiderwaterlinie verbindt historische vestingsteden en hun ommelanden met elkaar. Van Bergen op Zoom tot Grave vind je zo een parelketting van vestingsteden, stoere forten en bijzondere linielandschappen.

Stelling Grave - Ravenstein

Ontdek de intrigerende geschiedenis van het landschap rond **Grave en Ravenstein**. Het gebied is lang een stukje **buitenland in Brabant** geweest. Het behoorde onder andere tot het Hertogdom van Kleef. Je vindt hier overal overblijfselen van de militaire geschiedenis, van de tijd van Julius Caesar tot aan de Koude Oorlog. Hier lagen bijvoorbeeld mobilisatiecomplexen: magazijnen met voorraden wapens, munitie, medicijnen en voedsel opgeslagen. En bovenal is hier altijd **de Maas, die regelmatig buiten haar oevers treedt**.

Deel je mooiste foto's met #zuiderwaterlinie op Facebook en Instagram

Lees meer over Expeditie Zuiderwaterlinie

ZUIDERWATERLINIE

LEGENDA

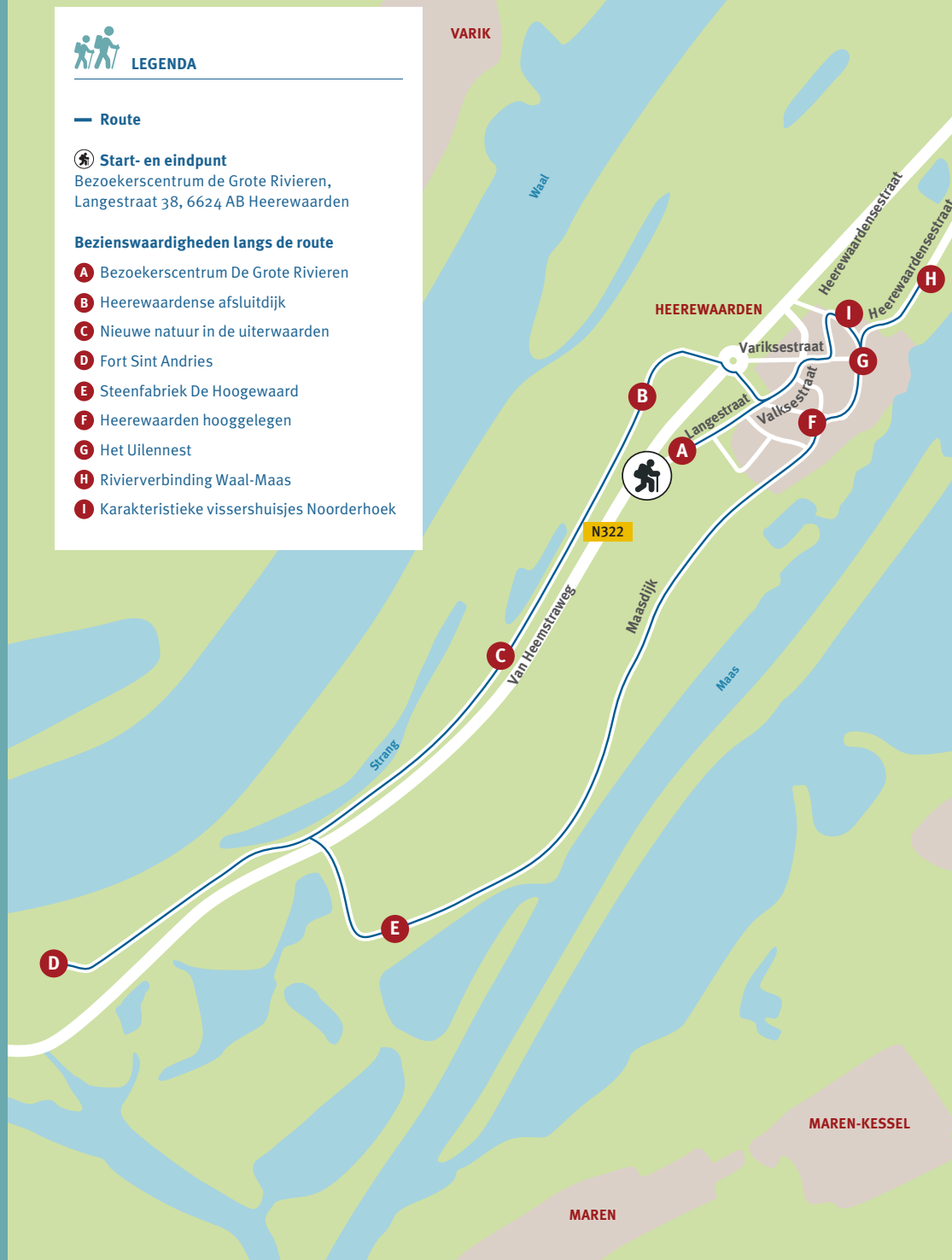
— Route

📍 Start- en eindpunt

Bezoekerscentrum de Grote Rivieren, Langestraat 38, 6624 AB Heerewaarden

Bezienswaardigheden langs de route

- A Bezoekerscentrum De Grote Rivieren
- B Heerewaardense afsluitdijk
- C Nieuwe natuur in de uiterwaarden
- D Fort Sint Andries
- E Steenfabriek De Hoogewaard
- F Heerewaarden hooggelegen
- G Het Uilennest
- H Rivierverbinding Waal-Maas
- I Karakteristieke vissershuisjes Noorderhoek

9 kilometer

EXPEDITIE ZUIDERWATERLINIE

HEEREWAARDEN

Expeditie Zuiderwaterlinie is een **ontdekkingstocht** langs natuur, historie en cultuur in de oudste, langste en meest gebruikte waterlinie van Nederland. Hoewel de Zuiderwaterlinie al lang geleden haar militaire functie heeft verloren, is zij nog altijd in het landschap aanwezig.

De Expeditie Zuiderwaterlinie in Heerewaarden start bij Bezoekerscentrum De Grote Rivieren: hét informatiepunt voor het rivierengebied. In het bezoekerscentrum vind je informatie over het **landschap, de natuur en de cultuurhistorie van het rivierengebied**. En die thema's staan ook centraal tijdens de ontdekkingstocht op 14 september.

Bezienswaardigheden op de route

A Bezoekerscentrum De Grote Rivieren

De wandeling begint en eindigt bij Het Bezoekerscentrum De Grote Rivieren. In het bezoekerscentrum kun je terecht voor vaste tentoonstellingen en tijdelijke exposities, maar ook voor **wandel- en fietsroutes** in de omgeving. Verdiep je in de thema's van deze prachtige regio: rivieren en dijken, natuur en landschap, forten, archeologie, riviervisserij en de baksteenindustrie en ontdek welke rol dit gebied in de Zuiderwaterlinie heeft gespeeld.

A Bezoekerscentrum De Grote Rivieren

B Heerewaardense afsluitdijk

Vanuit het Bezoekerscentrum loop je langs het voetbalveld via MFC De Steen naar de Van Heemstraweg. Je steekt over en gaat op de dijk linksaf richting Rossum. Je loopt nu op de Heerewaardense afsluitdijk, **de eerste en echte afsluitdijk van Nederland**. Met deze dijk werd de verbinding tussen Maas en Waal definitief afgesloten. De afsluitdijk beschermt ook 's-Hertogenbosch en omgeving tegen de te hoge waterstanden van de Waal.

B Heerewaardense afsluitdijk

C Nieuwe natuur in de uiterwaarden

C Nieuwe natuur in de uiterwaarden

In het plan Wamel, Dreumel, Heerewaarden worden de uiterwaarden op een natuurlijke manier met een geul heringericht om **ruimte voor de rivier en nieuwe natuur** te creëren. In de loop van 2025 zal met deze werkzaamheden worden begonnen.

D Fort Sint Andries

D Fort Sint Andries

Fort Sint Andries is in 1598 door de Spanjaarden gebouwd en werd bijna meteen door prins Maurits ingenomen (1600). Het fort is daarna versterkt en had als voornaamste functie het **beheersen van het verkeer op de Maas en de Waal**. Daardoor had het ook een rol in de bescherming van de Zuiderwaterlinie. In 1815 werd het fort geheel vernieuwd op een andere plek. Toen de Vestingwet van 1873 de meeste vestingen buiten gebruik stelde, bleef het gedeelte van de Zuiderwaterlinie tussen Fort Sint Andries en Geertruidenberg als strategische linie bestaan. Op dat moment maakte Fort Sint Andries officieel deel uit van de Zuiderwaterlinie.

Fort Sint Andries ligt op een van de **meest strategische punten van Nederland**: daar waar de Maas en de Waal elkaar bijna aanraken. Hollanders gaven het fort de naam **'Sleutel tot Holland'**.

E Steenfabriek De Hoogewaard

De voormalige steenfabriek De Hoogewaard, gebouwd in 1869 als veldoven, werd later (1918) omgebouwd tot ringoven en in 1961 tot vlamoven. Alleen de **toren van de oven** is nog in originele staat.

E Steenfabriek De Hoogewaard

F Heerewaarden hooggelegen

Je loopt het dorp in. Aan de olopende weg is te merken dat het dorp op het **hoogste punt** in het landschap ligt. Tijdens het hoogwater van 1993-1995 was er geen gevaar voor de bewoners van Heerewaarden. Daardoor hoefde men niet te evacueren.

G Het Uilennest

G Het Uilennest

'Het Uilennest', gebouwd in 1905 in opdracht van een plaatselijke steenfabrikant, is een Rijksmonument. Het pand is gelegen aan de zuidzijde van de Hogestraat 15, parallel aan de weg met de ingang in de linker zijgevel. Het pand ligt binnen het **beschermde dorpsgezicht** van Heerewaarden.

Het pand is gebouwd in een mengeling van Rationalisme en Art Nouveau en vertoont duidelijke invloeden van de **architectuur van H.P. Berlage**, zoals de afschuiving van de linker gevelhoek en de detaillering ervan. Berlage paste een dergelijke hoekafschuiving vaak toe bij hoekpanden. Door het suggereren van een hoekpand en het plaatsen van de entreepartij in de zijgevel vormt 'Het Uilennest' een uitzondering in de gevelwand van de Hogestraat, die wordt gekenmerkt door huizen met de ingang aan de straatzijde. In details zoals het glas-in-lood en de stucplafonds is invloed van de **Art Nouveau** herkenbaar.

H Rivierverbinding Waal – Maas

Je loopt door de Hogestraat rechtsaf de Heerwaardensestraat in naar het kerkhof. Voorbij het kerkhof zie je in het landschap aan de linkerkant het **Waalse gat**, een oude verbinding tussen Maas en Waal. Deze verbinding is in 1904 definitief afgesloten door de afsluitdijk langs de Waal.

I Karakteristieke vissershuisjes Noorderhoek

Je keert weer terug naar de Hogestraat en loopt rechtsaf door naar de Noorderhoek. Aan deze straat liggen aan de rechterkant **karakteristieke vissershuisjes**. Vroeger kwamen de kotters in de wintermaanden terug uit Duitsland en werden ze in het Waalse gat in de achtertuin voor anker gelegd. Vervolgens sla je twee keer linksaf naar de Achterstraat en Variksestraat om rechtsaf via de Hogestraat weer terug te keren naar het bezoekerscentrum.

I Karakteristieke vissershuisjes Noorderhoek